

Галина Коробка

СМІХОВІ ФОРМАТИ В ІНТЕРНЕТІ

Інтернет як соціокультурне явище часто розглядається як глобальна модель сучасної, а в деяких випадках, майбутньої комунікативної системи. Іншим аспектом вивчення Інтернету є розуміння його як глобальної форми трансформації свідомості індивіда і суспільства в цілому. Через те постає логічне питання про спеціальний та всебічний науковий аналіз Інтернету як невід'ємної складової частини нашого життя. Особливе місце в Інтернеті займає гумор та сміх. Ця стаття ставить перед собою *мету* дослідження форм гумору в Інтернеті, що має з'ясувати, окрім існування *даної проблеми*, багато аспектів розвитку сучасних систем комунікації та трансформації людської свідомості в Інтернеті. *Актуальність* зумовлена передусім станом сучасного суспільства, його прагненням до свободи висловлення думок, його гумористичним ставленням до проблем життя. Гумор – найперша ознака фізичного та психічного здоров'я людини. Політична сатира – свідчення існування суспільного здоров'я цілої нації. В алгоритмі таких міркувань доходимо висновку про неабияку міць здоров'я як українських громадян, так і суспільства в цілому. Основним індикатором доплатності народу на сучасному етапі стає циркуляція гумору у віртуальній реальності – Інтернеті [2]. Але незважаючи на те, що демократично налаштоване українське суспільство зберігає почуття гумору і імунітет перед викликами долі, з якими воно стикається майже щодня, частина громадян України живе в свого роду віртуальній реальності, зберігаючи ідентифікацію країни, якої давно нема [3]. Це люди «совєтської» ідентичності. Вони вважають, буцімто те, що Україна незалежна держава – це тимчасове явище, що Захід – то найбільше зло, від якого прийшли пострадянські злидні, а якщо триматися Росії, то повернеться відносний есересерівський достаток. Вони сповіщають про утиски російської мови на теренах України та волають про нахабне ставлення до них з боку українців. Тут можна говорити про роздвоєність їх національної свідомості, про хворобливу уяву у більшості з них. Для того щоб покращити ситуацію, потрібне почуття гумору в оцінці ситуації. Саме з цією метою навесні 2006 року тому був створений рух «Доколе!» в українському Інтернеті. Причиною появи руху «Доколе!» стали безпідставні гротескно-безглузді мотиви про утиски російської мови в Україні, що впродовж багатьох років продукуються та ширяться в нашій державі. За короткий час рух «Доколе!» здобув масу прихильників та послідовників в українському Інтернеті, а відтак тонкі приватні жарти «втаємничених» вилилися в загальну тенденцію веселого спілкування на політичні теми. Масштаби цього руху ми викладемо далі у нашій статті, а поки що відтворимо ще один гумористичний формат в Інтернеті.

Зовсім недавно «східнослов'янський», переважно російськомовний, Інтернет охопив новий формат під кодовою назвою «Превед, медвед!», де провідна ідейна роль належить спонтанному висміюванню перманентних орфографічних помилок, що допускають відвідувачі інтернет-конференцій та форумів [1]. Це підсвідомо спонукало старожилів Інтернету до гротескно-нарочитого вживання «ерративу», фонетичного анархізму, нехтування граматичних правил. Так, з'явилася назва «падонківська мова». Навмисне псування орфографії виявилось настільки привабливою ідеєю, що одразу оволоділо умами та стало модним і практично обов'язковим. Причиною привабливості неправильної орфографії є те, що вона надає слову додаткову промовистість. Зсунення фонетично адекватних форм в бік орфографічно неправильних відбувається у вживанні «а» замість ненаголошеної «о», і навпаки, «и» замість ненаголошеної «е», і навпаки, «щц» замість «тс», «тьс», «дс», так само «жы» і «шы» замість «жи» і «ши», «щ» замість «сч», і навпаки, «йа» замість початкового «я», «ф» або «фф» замість «в», у протилежному вживанні приглушених дзвінких та глухих приголосних, а також у зливанні слів до купи без пробілу. У випадках, коли фонетичне написання є нормою, порушення норми може робитися в бік, протилежний фонетичному (превед, зачот). Отже, всілякі вирази «падонківської мови» «аццкий сотона», «аффттар жжот» та «пеши исчо», – безумовно промовисті, тому і популярні. По суті, в цій «мові» діє лише одне правило: там, де є можливість написати слово інакше, ніж воно пишеться, і це не вплине на його вимову, пишеться інакше. Фактично, це означає, що написання «сотона» є прийнятним, тому що скрізь, де можливо було зробити помилку, її зроблено. При цьому, для слова «еще» можливі варіанти: «исчо», «ишщо» і тощо. Так, за правилом «падонківської мови» треба писати «аффттар» з двома «ф», а не з одним, хоча обидва варіанти є помилковими. Подібне явище є і в англійській мові (американський варіант), де виникли стилі та жаргони з метою спрощення фонетично ускладненої класичної англійської мови. Вибух креативності був зафіксований у 2003 році навколо специфічного зображення сови і репліки «O'RLY?» (ерратив від англ. «oh, really?» – «чи, правда?»). В жаргон також були включені англійські слова з загальноінтернетівської лексики, елементи сленгу та оригінальні вирази. «Мова падонків» дуже поширилась з появою в Інтернеті блогів (живих журналів – мережевих щоденників), де вони залишали свої «камменти» (коментарі). Масова популярність блогів утворила свою інформаційну субкультуру. Розповсюдженню цього явища посприяла доступність блогів: завести такий електронний записник може будь-хто всього за кілька хвилин і безкоштовно. Ведеться він у вигляді записів-хронік, як щоденник. Нині «падонківська мова» поступово переходить з віртуального життя в реальне і дуже часто її можна зустріти в рекламах та на вітринах крамниць. Тут має місце певна загроза для суспільства, тому

що людина «фотографує» правопис слова, яке вона бачить. Добре відомо, що саме орфографія допомагає легше сприймати написане. Це трапляється тому, що ми звикли до певного графічного вигляду слів і розпізнаємо їх за ключовими літерами, насамперед за першою і останньою. Неправильне написання трохи затримує наш погляд на слові, гальмуючи процес читання в цілому. Орфографія також допомагає швидше писати, оскільки грамотна людина робить це автоматично. Промовистість написання слів «падонківською мовою» вельми умовна. Після передвиборчого випадку з «проФФесором» це слово в неправильному варіанті стало з'являтися в пресі та мас-медіа настільки часто, що очі звикли до нового варіанту і деякі люди почали сприймати його, як правильний. Теж саме стосується і «падонківської мови» інтернетівських форумів. Постійне нехтування правил правопису веде до загальної безграмотності населення, передусім користувачів Інтернету. Феномен «Превед, медвед!» набуває серед сучасної молоді культових ознак, він є «кодом» для входу в особливий підлітковий світ численних внутрішніх протестів, стаючи, крім цього, таки досить дотепним способом релаксації, а для когось – навіть стимулом для творчості. Масштаби цього явища за лічені місяці набули ознак «всенародних»: як важко тепер уявити сучасну дитину без комп'ютерних ігор-стрілялок, так годі знайти серед «просунутих» школярів тих, що й досі не розуміють гумору у форматі «Превед учаснегам сарєфнаванєй!», «Кагдила, кросавчег?», «Аффтар жжот», «Не пей йату, пєшы исчо».

Якщо феномен «Превед, медвед!» є новою формою жартівливого граматичного дражніння та підліткових веселощів, поширеною серед усього російськомовного середовища, то нове інтернет-явище «Доколе!» має виключно українське коріння та яскравий політичний підтекст. Квінтесенцією руху «Доколе!» стало творення власного тотему – «фофудді» як символу охорони «істинних православних слов'янських цінностей». Суть «Доколе!» полягає в підкресленій експлуатації стилю православних шовіністів, що став украй популярним на території України [1]. Фофуддя – атрибут руського стародавнього одягу стає символом віртуального інтернет-руху «Доколе!». «Фофуддя», безумовно, – один із найяскравіших форматів 2006 року, який можна вважати зразковою реакцією української інтернет-громади на антиукраїнську риторику, що нею послуговуються у «висвітленні» подій в Україні не лише російські ЗМІ, а й вітчизняні політичні сили, які невтомно спекулюють про порушення прав російськомовного населення на мовну та культурну самоідентифікацію. Ці історії активізуються, завдяки різним радикалам, чие надзавдання – підтримувати міф про міжетнічну напругу в Україні. Відтак явище це потребувало систематизованої альтернативи, яка взялася б винищувати ворога на його ж території. Оцю функцію й взяла на себе так звана «Свята Фофуддя». Спершу, навесні 2006-го, це була лише спільнота в найпоширенішому на пострадянських теренах блог-сервісі

«Живого журналу» (<http://community.livejournal.com/fofudja/profile>) [5], а згодом – загальна інтернетівська панацея у спілкуванні з «язично стурбованими» громадянами. Нині ж ця тема поширилася далеко за межами віртуального світу. Почалося все з чат-конференції Петра Симоненка на сайті «Кореспондент», де виринув нині одіозний віртуал Ноздреватенков зі зворушливою історією про те, як його дочці «в школі заборонили носити такої атрибут російської культури, як фодуддя, аргументував це тим, що державний мовний знак – український». Підсумком цієї стурбованості було запитання, яке перетворилося на символічне «волення про справедливість»: «ДОКОЛЕ?». Вживання архаїчного, церковнослов'янського слова «доколе» є одним з інших найпримітніших символів цього суспільного явища. Якщо сама фодуддя вважається святою і вживається як символ протесту «пригнобленого» православного росіянина, то питання «доколе?» використовується як своєрідний заклик іншим росіянам боротися та терпеливо очікувати «неминучого» возз'єднання з «істинно» православною Росією [4]. Цей текст зродив цунамі обговорень на тему: «Що таке фодуддя» і, справді, «доколе?». Феномен прикола Ноздреватенкова полягає в тому, що він бездоганно імітує стилістику численних висловлювань про наругу над російською мовою та культурою в Україні. Настільки бездоганно, що п. Ноздреватенкова чимало користувачів сприйняли за реального персонажа. При більш пильному погляді видно, що це питання – відверте глузування «над русіствующими»: починаючи з прізвища дискримінованого росіянина «НоздреватенКОВ» (закінчення «КОВ» характерне для русифікованих українських прізвищ), закінчуючи заборонаю носіння «фодудді» через державний статус мови (це як заборонити росіянам їсти щі, бо державний прапор синьо-жовтий).

Варто визнати, що саме слово «фодуддя» – це класичний випадок, коли слово застаріло й вийшло з активного вжитку, тому й не зрозуміло багатьом людям. Цей архаїзм навіть у російському націонал-патріотичному середовищі не використовувався (тепер, завдяки українській ініціативі, вони поступово звикають до «ісконності» цього слова та навіть намагаються доточити його до свого лінгвістичного пантеону).

Насправді ж пошуки означення «пароллю» закінчилися лише однією словниковою знахідкою з електронної енциклопедії «Вікіпедії»: «Фодуддя – східна дорожча тканина, з якої виготовлявся одяг. За літописами, цар Леон у 912 р. надарував Олегових послів «золотом і паволоками і фодуддями», давши їм відрізи цих тканин. Наступний раз фодуддя згадується в літописному оповіданні про перенесення мощів святих князів Бориса та Гліба, близько 1115 р., коли кидали в народ шматками різних тканин, в тому числі і фодуддями. Окрім того, фодуддя означала одяг, відповідний єврейському ефоду (*amiculum humerale*), одягу

першосвященника. За словами Михайла Максимовича, вже в XII ст. замість фодудді стали використовувати оксамити» [4].

Наразі фодуддя стала одним із головних складових понять неформального руху «фодудьйоносців», тих, хто нібито відважується носити фодуддю всеприлюдно, або поділяє погляди членів спільноти, охрестили таким величним словом. Члени спільноти займаються насправді своєрідним моніторингом Інтернету, вишукуючи в ньому прояви нетерпіння і українофобії. На сторінці Живого Журналу ведеться досить цікава дошка пошани за найбільш ксенофобське чи українофобське висловлювання. Володарі найбільш оригінального або найзухвалішого вислову чи ксенофобського прояву заносяться до Галереї Слави Ордену Святої Фодудді та нагороджуються Перехідним Орденем Святої Фодудді. Відтак фодуддя – це перший філігранно сфальшований символ російської ідентичності, який замінив (а точніше – урізноманітнив) добре знаний анекдотичний набір атрибутів – лапті, щі, водка, балалайка тощо. Фодуддя чудово надається до сміховинних інтерпретацій не лише тому, що може використовуватися на позначення будь-яких речей, а ще й через чудовий ефект спантеличення, який вона викликає у громадян, які звикли до класичних мовних опозицій («вареники – пельмені», «вишиванки – кокошнікі» тощо). Усі ці трагікомічні розваги імені Фодудді, відверто іронічні дописи на різних інтернет-ресурсах, де хворобливо товчється у ступі тема двомовності, сплеск анонімної народної творчості і, здавалося б, очевидний балаганний дискурс, витворений псевдообуренням «русскоязичного населення», яке переслідують пекельні націоналісти, зазіхаючи на «ісконноє», – такий інноваційний комплект викликає у багатьох розгубленість і нерозуміння: де закінчується «глас вопіючого» і починається жорстке знущання із нього? Наступний крок, зумовлений катастрофічним браком почуття гумору, – це роздратування, розмови про неполіткоректність та розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Утім, деякі користувачі неправильно розуміють направленість Живого Журналу, і тому адміністратор сайту був вимушений звернутися з нагадуванням щодо відповідності тематиці блогу. «Останнім часом все більше постів відхиляється від тематики нашої спільноти. Нагадуємо ще раз, що спільнота наша, в першу чергу, – антиукраїнофобська, а не антиросійська чи антикитайська. Будь-ласка, перевіряйте свої пости на відповідність тематиці ДО того, як постити їх сюди» [5].

Утім, на нашу думку, феномен Фодудді успадкував насамперед іронічну українську традицію – в ньому немає «язвительной сатири», до якої дуже часто вдаються електронні й цілком реальні українофоби, чий гумор вимірюється знанням нецензурної лексики. Фодуддя – зворушливий симбіоз інтернет-провокації, флеш-мобівської ініціативи, практичної риторики. Це явище народжене інтернетівською блог-сферою, але не обмежене

нею, бо після свого заснування виявило спроможність увійти в масову культуру, як це відбулося з кількома її ідейними предтечами. У наш час фодуддя стала своєрідним інтернетівським феноменом [4]. В колах деяких прихильників українського Живого Журналу, а останнім часом й поза його межами, слово набуло особливого значення. Воно використовується останнім часом у висміюванні російського шовінізму, нео-імперіалізму, псевдопатріотизму, фанатичної українофобії, сліпого заперечення української незалежності, нації, історії, тощо. Однією з інших найпримітніших характерних рис цього явища є оригінальне використання орфографічних правил російської мови, якою ведеться сторінка журналу (всі інші мови вважаються або штучними, або неповноцінними). Для надання особливого і досить характерного комічного стилю російські слова пишуться з використанням українських літер. З'явившись перший раз в Інтернеті такий стиль став чи не найхарактернішою рисою і чи не найоригінальним винаходом прихильників фодудді і поширився далеко за її межами, серед загалу українського суспільства і зокрема молоді. Певна частина членів цього співтовариства також використовують старий, дореволюційний стиль російської мови включно з лексикою, граматику і зокрема дореволюційною орфографією [4]. Хоча цей стиль не є оригінальним і вже до цього вживався на теренах Інтернету, його використання для висміювання деяких теперішніх російських націоналістичних організацій є характерним для феномену фодудді. Саме технологічно фодуддя успадкувала методи й стилістику поширення електронного феномену «превед-медвед», який став своєрідним субкультурним підсумком та кульмінацією «падонківської» естетики. «Падонківський» сленг також вважався суто інтернетівською витівкою, аж поки не вийшов у зовнішній світ як у рекламному просторі (слово «жжот» на багатьох біль-бордах), так і в медіа, які масово повторюють стиль і канони «падонківської мови» бодай в окремих блоках чи рубриках. Доведення до абсурду певних суспільних фобій – ось що споріднює Фодуддю із «падонківською мовою».

Тема фодудді – це спосіб биття ворога його ж зброєю: коли російським шовіністам протиставляють більш ніж гротескне викривлення їхніх ідей. А заодно – ознака «Інтернету другої хвилі», коли користувачі не просто читають Інтернет, а самі створюють основний зміст цієї всесвітньої мережі. Національно свідомі українські інтернет-користувачі взяли жорстоко кепкувати над російськими піар-екстремістами, які вважають, ніби в Україні забороняють російську мову та культуру. В результаті народилася ціла купа гіперболізованих текстів, у яких свідомо перебільшено гоніння на все російське й героїзовано росіян в Україні. Так, слова «русский» і «смелий» почали вживатися лише з припискою «ізвиніте за тавтологію», будь-які негативні поняття – з посиланням на «діавола», а «діавол» – лише з

приміткою «КП» («Київського патріархату»). Доволі часто і досить комічне вживання скорочень є теж характерною рисою феномену фодудді. Кількість і вигляд скорочень постійно змінюється, але найбільш вживаними залишаються такі [4]:

І.З.Т. (і.з.м.т.) – ізвініте за (мнагамерную) тавтологію (наприклад: *«істинно рускій чоловік»*) – багатомірна тавтологія)

В.В.П. – Вождь Всех Патріотовъ (також скорочення від Володимир Володимирович Путін)

Н.П.Е.С. – не побоюсь етого слова

Р.П.Д.Л. – Русскіе По Духу Людї.

Натомість, пародіювання такого стилю – з утаємничено-повчальним застосуванням церковнослов'янської лексики та викривальним пафосом світового заколоту – влучно підкреслює його абсурдність, а також є приводом для веселих тренувань власної фантазії та літературної майстерності.

Фофуддя – як полемічний напрямок та комунікативна практика – утверджується через неможливість адекватного діалогу з тими категоріями населення, що їх небезпідставно називають зомбованими. Незважаючи на те, що феномен фодудді існує вже певний час, тільки зараз почалося осмислення та аналіз цього суспільного явища. Низка коментарів в українських і закордонних виданнях звертають увагу на появу цього явища як реакції на систематичне приниження українців і відвертої українофобії в деяких російських колах. Таким чином, можна зробити *висновок*, що гумор в Інтернеті має великий вплив на громадське та політичне життя людей. Існування в українському Інтернеті гумористичних форматів є проявом зрілості української нації, здатної протиставити гумор нетерпінню та ксенофобії.

1. Андрийчук О. Під омофором Святої Фофудді // Дзеркало тижня, № 31 (610), 19–25 серпня 2006 р.– www.zerkalo-nedeli.com/nn/show/610/54195/
2. Краснокутский Г. С. СмехоNet, или Смеха нет (к постановке вопроса о возможностях Интернета как среды обитания смеховой культуры) // Δόξα / Докса. Зб. наук. праць з філософії та філології.– Вип. 3. Гносеологічні й антропологічні виміри сміху.– Одеса: ООО Студія «Негоціант», 2003.– www.philosophy.ua/ua/lib/regular/doxa/
3. Малахов В. А. Феномен прикола // Δόξα / Докса. Зб. наук. праць з філософії та філології.– Вип. 3. Гносеологічні й антропологічні виміри сміху.– Одеса: ООО Студія «Негоціант», 2003.– www.philosophy.ua/ua/lib/regular/doxa/
4. Електронна енциклопедія «Вікіпедія».– uk.wikipedia.org/wiki/
5. Сторінка Живого Журналу Фофудді. – community.livejournal.com/fofudja